

Warszawa, dnia 6 kwietnia 2016 r.

KMP.573.3.2016.PK

**Raport przedstawicieli
Krajowego Mechanizmu Prewencji
z rekontroli Zakładu Poprawczego w Świeciu**

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) [dalej:OPCAT] oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 10 – 11 marca 2016 r., do Zakładu Poprawczego w Świeciu (zwanego dalej placówką, Zakładem, lub ZP) udali się przedstawiciele Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (zwanego dalej KMP lub Mechanizmem) w składzie: Magdalena Filipiak (prawnik, psycholog), Dorota Krzysztoń (kryminolog) oraz Przemysław Kazimirski (prawnik).

Celem wizytacji przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji było sprawdzenie na miejscu sposobu realizacji zaleceń wydanych przez pracowników BRPO w trakcie poprzedniej wizytacji placówki przeprowadzonej w dniu 24 maja 2011 r.

W ramach wizytacji dokonano następujących czynności:

- przeprowadzono rozmowę wstępną z Lechem Zacharskim – dyrektorem placówki;
- dokonano oglądu terenu placówki oraz pomieszczeń użytkowanych przez wychowanki, w tym m.in.: sypialni, świetlic, izb przejściowych, izby izolacyjnej, izby chorych;
- zapoznano się na miejscu z wybraną dokumentacją związaną z funkcjonowaniem placówki;
- przeprowadzono na osobności rozmowy z wychowankami.

W trakcie wizytacji sporządzono dokumentację fotograficzną.

Dokonane w oparciu o powyższe czynności ustalenia, pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji przekazali dyrektorowi Zakładu, Łukaszowi Kunkowi – kierownikowi internatu oraz Rafałowi Rządowskiemu – kierownikowi warsztatów.

Ponadto po zakończeniu wizytacji analizie poddano dokumenty związane z funkcjonowaniem placówki oraz regulujące prawa i obowiązki wychowanków.

2. Charakterystyka placówki

Zakład Poprawczy w Świeciu to placówka terapeutyczno–resocjalizacyjna dysponująca 24 miejscami. Przebywają w niej wychowankowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim i umiarkowanym, z zaburzeniami osobowości, których podłożem jest organiczne uszkodzenie centralnego układu nerwowego.

W czasie wizytacji w placówce przebywało 10 chłopców.

3. Stan realizacji zaleceń wydanych w wyniku wizytacji placówki przeprowadzonej w dniu 24 maja 2011 r.

1. Ścisłe ustalenie przeznaczenia pomieszczeń izb: chorych, przejściowych i izolacyjnych oraz wyposażenie ich w sposób zgodny z ich przeznaczeniem (zrealizowane)

W wyniku oglądu pomieszczeń oraz analizy dokumentacji odzwierciedlającej pobyty wychowanków w tych pomieszczeniach, wizytujący stwierdzili realizację zalecenia.

2. Wyodrębnienie w internacie placówki sypialni dla niezakaźnie chorych członków grupy terapeutyczno-leczniczej, które swym wyglądem i wyposażeniem nie będą odstawać od innych sypialni dla wychowanków Zakładu (zrealizowane)

Dodatkowe pomieszczenie sypialne zostało stworzone w kompleksie izb przejściowych. Intencją przedstawicieli KMP było stworzenie takiej dodatkowej sypialni dla wychowanków, którzy ze względu na „moczenie nocne” mogliby doznać przykrości ze strony współlokatorów z sypialni internatowej. Z informacji przekazanych wizytującym przez dyrektora Zakładu podczas rekontroli placówki wynika, że opisany problem dotyczy tylko jednego chłopca. Dzięki stosowaniu pampersów w porze nocnej, chłopiec nie musi korzystać z dodatkowej sypialni. Wizytujący doceniają pomysł dyrektora ZP, który umożliwia normalne funkcjonowanie wychowanka w grupie.

3. Wyposażenie pomieszczeń sanitarnych, w których znajdują się miski ustępowe i pisuary w umywalki do mycia rąk (zrealizowane).

4. Wyposażenie kabin prysznicowych w maty antypoślizgowe i w miarę możliwości przebudowa brodzików w sposób umożliwiający bezpośredni odpływ wody z poszczególnych kabin (zrealizowane).
Z uwagi na niehigieniczny walor mat antypoślizgowych, brodziki prysznicowe wyłożone zostały terakotą antypoślizgową.
5. Wyposażenie kabin prysznicowych i WC w przesłony lub drzwi gwarantujące intymność korzystającym z nich chłopcom (zrealizowane).
6. Wyposażenie pomieszczeń sanitarnych w suszarki do wieszania upranej przez wychowanków bielizny (zrealizowane).
7. Stosowanie środka przymusu bezpośredniego w oparciu o przepisy ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (zrealizowane).
Wizytujący zapoznali się z rejestrem środków przymusu bezpośredniego. W okresie pomiędzy wizytacjami, kadra placówki skorzystała z tego subsydiarnego elementu oddziaływania względem wychowanków w dniu 30 października 2014 r. stosując siłę fizyczną w celu doprowadzenia do izby przejściowej wobec wychowanka, który zniszczył mienie Zakładu (drzwi). Analiza sposobu udokumentowania opisanego przypadku, przesłanek zastosowania oraz rodzaju użytego środka przymusu nie budzi zastrzeżeń wizytujących.
8. Zmiana treści dokumentu pt.: „Regulamin funkcjonowania grupy terapeutyczno-leczniczej i izby przejściowej” (zrealizowane)
Zgodnie z informacją przekazaną wizytującym przez dyrektora Zakładu wynika, że w związku z interwencją Ministerstwa Sprawiedliwości, grupa terapeutyczno-lecznicza została zlikwidowana.
Analiza treści Procedury funkcjonowania Izby przejściowej w Zakładzie Poprawczym w Świeciu, czyni zadość zaleceniom przedstawicieli Mechanizmu.
9. Zawarcie w „Regulaminie Zakładu Poprawczego w Świeciu” informacji o prawie wychowanka do odwołania się od zastosowanego wobec niego środka dyscyplinującego i uwzględnienie konieczności zasięgnięcia opinii rady zakładu w przypadku niektórych z wymienionych w Regulaminie środków dyscyplinujących (zrealizowane).

Zgodnie z treścią art. 95 *Regulaminu Zakładu Poprawczego w Świeciu* prawa i obowiązki wychowanka oraz stosowanie nagród i środków dyscyplinarnych określone zostały w *Regulaminie wychowanka*. Analiza treści tegoż aktu wskazuje na realizację zalecenia przedstawicieli KMP.

10. Wyłączenie z katalogu kar informacji o możliwości przeniesienia wychowanka do innej placówki oraz środków dyscyplinujących, które w przypadkach nie uzasadnionych wymogami bezpieczeństwa ograniczają wychowankom kontakty z rodziną i uniemożliwiają wychowankowi udział w zajęciach szkolnych (zrealizowane).

Katalog środków dyscyplinarnych zawarty w *Regulaminie wychowanka* nie zawiera środka w postaci przeniesienia do innej placówki tego samego rodzaju co Zakład.

11. Umożliwienie wychowankom przebywającym w izbie przejściowej kontaktu z rodziną, również w formie odwiedzin i telefonów (zrealizowane)

Analiza treści rejestrów dokumentujących pobyt wychowanków w izbie oraz informacje przekazane wizytującym przez wychowanków prowadzą do wniosku, że zalecenie zostało zrealizowane.

12. Zmiana „Regulaminu Zakładu Poprawczego w Świeciu” w zakresie zasad kontaktu wychowanka z osobami spoza zakładu, poprzez uwzględnienie możliwości kontaktu bezpośredniego wychowanków z innymi osobami, niż ich rodzice czy opiekunowie prawni (zrealizowane)

Realizacja prawa do spotkań wychowanków z osobami spoza kręgu ich rodzin potwierdzona została podczas rozmów z nimi.

13. Zmiana „Regulaminu Zakładu Poprawczego w Świeciu” w zakresie kontroli korespondencji wychowanków, poprzez wykluczenie zasady kontrolowania całej korespondencji wszystkich wychowanków i możliwości zatrzymywania wszelkiej korespondencji (zrealizowane)

14. Udostępnienie wychowankom w miejscach łatwo dostępnych (np. na ścianach w pomieszczeniach zajmowanych przez poszczególne grupy wychowawcze) wykazu osób i instytucji, do których mogą zwracać się w sprawach dotyczących przestrzegania przepisów i zasad obowiązujących w placówce, a także „Regulaminu Zakładu Poprawczego w Świeciu” i innych, dotyczących chłopców aktów normatywnych (niezrealizowane)

Wykazy takich instytucji wywieszane są w pokojach wychowawców. W związku z tym przedstawiciele KMP zalecają ich wyeksponowanie na ścianach korytarzy internatu.

15. Zmiana dokumentu pt.: „Procedura przyjęcia do zakładu nieletniego: nowego, powracającego z urlopu, przepustki, doprowadzonego przez policję (ucieczka, niepowrót)”, poprzez modyfikację zapisu, dającego obecnie podstawę do poddawania każdego powracającego z urlopu lub przepustki wychowanka testom na obecność narkotyku w organizmie. Poddawanie dzieci testom powinno mieć miejsce jedynie w sytuacjach uzasadnionych okolicznościami (niezrealizowane)

Wprawdzie w treści *Procedury* nie zawarto zapisu dopuszczającego stosowania narkotestów, lecz rozmowy przeprowadzone z wychowankami oraz analiza ich dokumentacji osobowej wskazują na niewykonanie zalecenia. O poczynionych spostrzeżeniach, przedstawiciele KMP poinformowali dyrektora podczas podsumowania rekontroli. Dyrektor przyznał, że zdarzają się sytuacje, w których potrzeba związana z zapewnieniem bezpieczeństwa wychowankom wymagała zastosowania narkotestów. W związku z powyższym, przedstawiciele Mechanizmu podtrzymują swoje stanowisko w opisanym sprawie wskazując na potrzebę uregulowania takich czynności jako naruszających sferę konstytucyjnie chronionego prawa do prywatności, w akcie rangi ustawowej.

16. Dostosowanie placówki do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (odstąpiono)

Placówka w dalszym ciągu nie jest przystosowana do potrzeb takich osób. Mając jednakże na uwadze treść odpowiedzi udzielonej przez Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w dniu 5 czerwca 2015 r. na wystąpienie generalne RPO z dnia 14 maja 2014 r. skierowane do Ministra Sprawiedliwości¹ w sprawie potrzeby przystosowania placówek resocjalizacyjnych dla nieletnich do potrzeb osób z niepełnosprawnością wynika, że istnieją obecnie dwie placówki resocjalizacyjne przeznaczone dla takich osób (Zakład Poprawczy w Tarnowie oraz Schronisko dla Nieletnich w Dominowie) spełniające warunki przystosowania. W związku z tym przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji odstępują od ponowienia zalecenia w tej kwestii.

---

¹ Patrz: KMP.571.26.2014.MMa, <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/wyst%C4%85pienie-generalne-z-dnia-14052014-r-do-ministra-sprawiedliwo%C5%9Bci-w-sprawie-dostosowania>

4. Dobre praktyki

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji jako dobrą praktykę funkcjonującą w placówce uznają Informator o Zakładzie Poprawczym w Świeciu, który w sposób przystępny (posługując się młodzieżowymi ilustracjami) opisuje Zakład i zasady w nim obowiązujące.

Za dobrą praktykę wartą rozpropagowywania wśród innych jednostek tego typu wizytujący uznają także stworzenie w obrębie izb przejściowych świetlicy, z której w trakcie dnia mogą przebywać wychowankowie umieszczeni w izbie przejściowej oraz w izbie chorych. Na korytarzu kompleksu izb przejściowych, izby chorych oraz dodatkowej sypialni, zamontowana została skrzynka na skargi, co wizytujący uznają również za praktykę godną naśladowania.

5. Inne uwagi wynikające z rekontroli

Podczas rozmów indywidualnych z wychowankami Zakładu, niektórzy z nich wskazali, że byli poddawani kontroli osobistej polegającej na oględzinach ciała i jamy ustnej. Należy w tym miejscu podkreślić, że kontrola osobista stanowi jedną z najpoważniejszych ingerencji w prawo do prywatności i intymności osoby poddanej kontroli, a zatem upoważnienia do jej dokonywania nie można domniemywać. Nie może ono także wynikać z aktu niższej rangi niż ustawa. Warto w tym miejscu wskazać na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 29 października 2013 r. (sygn. akt U 7/12), wydanego w związku z wnioskiem Rzecznika Praw Obywatelskich, kwestionującym przepisy regulujące kontrolę osobistą cudzoziemców przebywających w strzeżonych ośrodkach lub aresztach w celu wydalenia. W wyroku tym Trybunał Konstytucyjny podkreślił, że przesłanki dopuszczalności kontroli osobistej człowieka pozbawionego już wolności osobistej nigdy nie mogą być pozostawione prawodawcy podstawowemu. Zawsze wymagają formy ustawy. Obecnie jednak kontrole osobiste w ZP i SdN dokonywane są, w oparciu nie o przepisy ustawy, a o zapisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (tekst jednolity Dz. U. z 2014 r., poz. 1054), dalej: rozporządzenie. Ponadto rozporządzenie nie wskazuje osób uprawnionych do przeprowadzania kontroli osobistych w wymienionych placówkach resocjalizacyjnych, jak również przesłanek ich stosowania. Ponadto zauważalny jest także brak spójności terminologicznej, które w jednym miejscu podaje definicję kontroli osobistej, w innym zaś posługuje się pojęciem przeszukania osobistego. W ocenie przedstawicieli KMP aktualne pozostaje więc stanowisko dotyczące konieczności przygotowania nowej ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich przedstawione w Raportach z lat 2013 i 2014.

W przedmiotowej kwestii Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o podjęcie działań legislacyjnych w przedstawnym zakresie .

W odpowiedzi na pismo, Minister Sprawiedliwości w dniu 25 kwietnia 2015 r. wskazał na trwające w Ministerstwie sprawiedliwości prace legislacyjne nad projektem założeń ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich.

W dniu 10 grudnia 2015 r. Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości o poinformowanie na jakim etapie jest proces legislacyjny w zakresie opisywanych zmian. W swoim wystąpieniu Rzecznik wskazał, że konieczność pilnego uregulowania w ustawie podniesionych we wcześniejszych wystąpieniach kwestii, jest związana z potrzebą zachowania konstytucyjnego standardu, zgodnie z którym wszystkie ograniczenia praw i wolności powinny mieć formę ustawową. W odpowiedzi na pismo RPO, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości zapewnił o uwzględnieniu postulatów Rzecznika w projekcie nowej ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich².

Podczas podsumowania członkowie KMP zwrócili ponadto uwagę na stosowanie odpowiedzialności zbiorowej wobec nieletnich polegającej na zakazie wyjść poza teren Zakładu, w sytuacji złego zachowania jednego z chłopców. W odpowiedzi na ten zarzut dyrektor doprecyzował, że takie środki ostrożności podejmowane są bardzo sporadycznie i mają charakter subsydiarny. Ich powodem jest przeciwdziałanie eskalacji złego zachowania i wyciszenie osoby przejawiającej agresję. Dyrektor dodał także, że zakaz stosowany jest jedynie na okres niezbędny do przywrócenia spokoju w placówce. Pracownicy BRPO przypominają jednakże, że stosowanie odpowiedzialności zbiorowej stoi w sprzeczności z Regułami Narodów Zjednoczonych, które mówią, iż *sankcje zbiorowe mają być zakazane* (Reguła 67 Rezolucji Nr 45/113).

6. Zalecenia przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji

Na podstawie art. 19 *Protokołu Fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

1. rezygnację ze stosowania narkotestów oraz kontroli osobistych wobec wychowanków do czasu uregulowania tych kwestii w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich;
2. eliminację stosowania odpowiedzialności zbiorowej;
3. wyeksponowanie na ścianach korytarzy placówki adresów instytucji stojących na straży praw obywatela.

---

²<https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Odpowied%C5%BA%20Podsekretarza%20Stanu%20w%20MS%20z%20dnia%2019.02.2016%20r.pdf>